

بررسی تفسیر سهروردی و ملاصدرا از نسبت وجود شناختی ماهیت و وجود در فلسفه ابن سینا

سید محمد انتظام، دانشیار گروه فلسفه دانشگاه مفید*

چکیده

پیشفرضهای نظریه ابن سینا، به بیان دو تفسیر یاد شده و بررسی آنها پرداخته ایم.

ترکیب ممکن الوجود از دوگانه ماهیت و وجود - از زمان فارابی تا کنون - مهمترین تفاوت آن با واجب الوجود شمرده شده است. وجود نه عین ذات ممکن است، نه جزء ذات و نه معلول ذات آن. از اینرو، ممکن الوجود، مرکب است از ذات و وجودی که عارض بر آنست. نخستین تصویر از ترکیب وجود و ماهیت را فارابی بنا نهاد؛ تصویری که تمایز روشنی بین ذهن و خارج در آن دیده نمیشود. ابن سینا نیز هرچند بظاهر همان تصویر را بسط و توسعه داده است، اما نشانه‌هایی از خود بجای گذاشت که میتوانند زمینه عبور از عروض خارجی به عروض تحلیلی باشند. مفسران ابن سینا از رابطه وجود شناختی وجود و ماهیت از نگاه او، تفسیرهای متفاوتی ارائه کردند که شاخصترین آنها دو تفسیر است که سهروردی و ملاصدرا از آنها حمایت میکنند. در تفسیر مورد حمایت سهروردی، نسبت وجود به ماهیت همانند نسبت دیگر اعراض به موضوعاتشان تلقی شده است و در تفسیر ملاصدرا، بر تفاوت اساسی وجود با اعراض دیگر تأکید شده است. در این تفسیر، نسبت وجود به ماهیت از «ثبوت شیء لشیء» به «ثبوت الشیء» ارتقا یافته و راه بر اشکالات سهروردی بر ابن سینا بسته شده است. در این مقاله، پس از بیان و اثبات

کلیدواژگان

وجود ماهیت عرض
موضوع رابطه وجود شناختی ثبوت الشیء
ثبوت شیء لشیء

مقدمه

تقسیم موجود به واجب الوجود و ممکن الوجود، یکی از مهمترین ویژگیهای متافیزیک فیلسوفان مسلمان بشمار میرود. این تقسیم، پرسش از تفاوت ذاتی ممکن و واجب را بمیان می آورد و در پاسخ آن گفته میشود که در واجب الوجود، وجود عین ذات اوست و در ممکن الوجود، وجود زائد بر ذات اوست. این پاسخ که از تمایز ذات و وجود ممکن الوجود حکایت دارد، همان پاسخی است که فارابی (عمدتاً در آثاری که انتسابش به وی محل بحث است، و از جمله مهمترین آنها، یعنی فصوص الحکم) به پرسش فوق داده است و تاکنون نیز از سوی فیلسوفان دیگر تلقی

*.Email:Entezammohammad66@gmail.com

تاریخ تأیید: ۹۶/۶/۷

تاریخ دریافت: ۹۶/۴/۱۴